

PASNIEDZĒJS - PEDAGOĢISKĀ RADOŠUMA VIRZĪTĀJS UN ATTĪSTĪTĀJS

Teacher - Pedagogical Creativity and Developer Promoter

Viktorija Riashchenko

Marga Brigita Živitere

Information Systems Management Institute, Latvia

Abstract. *Creative trends in the formation of professional and pedagogical culture of the teacher, including the creation, development and use of pedagogical innovations is a means of updating educational policy with regard to the training of highly qualified personnel. It is Therefore the development of pedagogical creativity is an important condition for successful education. Pedagogical creativity directly affects the development of the student. Furthermore, professional motivation is an important factor for the competitiveness of the institution. Higher vocational training is a fundamental component of an integrated system of continuing professional education in today's highly competitive job market. The process of developing professional motivation in modern conditions is not possible without the use of pedagogical creativity.*

Keywords: *creativity, creative approach to training, education, innovation, motivation of students.*

Ievads

Introduction

Pasniedzēja profesionāli pedagoģiskās kultūras veidošanās radoša virzība, ieskaitot radošumu, pedagoģisko jauninājumu apgūšanu un izmantošanu, ir izglītības politikas atjaunināšanas līdzeklis augstākās kvalifikācijas personāla sagatavošanas jomā. Tāpēc svarīgs nosacījums veiksmīgam pedagoģiskam darbam ir pedagoģiskās jaunrades attīstība.

Mūsdienu darba tirgus pieprasa speciālistus, kuru sagatavošana un profesionālā apmācība ir bāzēta uz jaunu koncepciju, kas ietver indivīda kvalitatīvi jauna līmeņa profesionālo motivāciju. Atbildība par sava darba rezultātiem, spēja patstāvīgi apgūt nepieciešamās zināšanas un tās radoši pielietot praksē ir galvenais profesionālās un karjeras izaugsmes nosacījums.

Šī raksta mērķis ir veikt radošas pasniegšanas pieejas sistēmiski strukturētas konceptuālo pamatu analīzi, kas daļēji būtiski ietekmē augstskolas konkurētspējas paaugstināšanu. Šajā kontekstā aktuāla problēma ir pašu studentu profesionālās motivācijas veidošana.

Pētījuma loģika balstās uz pieņēmumu, ka studentu profesionālā motivācija ir tieši saistīta ar pasniedzēja radošo pieeju studiju procesam, kas būtiski ietekmē studentu priekšstatu par viņu nākotnes profesiju. Diagnostisko metožu komplekss, kas tika izmantots pētījumā, ietver profesionālās motivācijas

sastāvdaļu identificēšanas metodiku. Pētījums par profesionālās motivācijas strukturālo komponentu profesionālo - izziņas interesi tika veikts pēc diviem kritērijiem: profesionālā virzība un vērtību orientāciju.

Pasniedzējs - pedagoģiskā radošuma virzītājs un attīstītājs
Teacher - pedagogical creativity and developer promoter

Pamatojoties uz vadošo izglītības koncepciju (2012), radošums ietekmē intelektuāli un morāli pilnīgas personības veidošanos, dod iespēju cilvēkam saprast savu individualitāti, savu talantu un izmantot to sabiedrības labā.

Ar radošuma būtības pētīšanu, tā attīstības noteikumiem un citiem aspektiem, nodarbojās un nodarbojas dažādas zinātnes, tai skaitā filozofija, psiholoģija un pedagoģija. Platons, piemēram, radošumam piedēvēja visu, ko cilvēks ir izveidojis: „Viss, kas izraisa pāreju no bezapziņas uz apzinātu darbību ir radošums” (Platon, 1969).

Ja antīkajā filozofijā un pedagoģijā radošumu saprot kā jaunā atklāšanu, bet jauninājumu klātbūtne ir visā, ko veidojis cilvēks, tad jauninājumi I. Kanta (1964) interpretācijā ir kaut kas rets un iespaidīgs: „Jauninājums kļūst par avotu un līdzekli uzmanības atdzīvināšanai. Viss radošums vairāk subjektivizējas, un, no universālā pārvēršas cilvēka personīgās spējās”.

B. Spinoza (1957) sasaista radošumu ar cilvēka tiešo darbības lauku un ir pārliecināts, ka tas būtiski raksturo cilvēka esību.

Pašreizējā laikā radošuma problēma ir kļuvusi tik aktuāla, ka daudzi zinātnieki uzskata to par „gadsimta problēmu”, un tās atrisināšana gulstas uz veselām rindām nozaru, tai skaitā izglītību, kas ir mūsdienu skola. Šādā situācijā pirmajā plānā izvirzās pedagoga personība, kura galvenā profesionālā īpašība ir spēja būt radošam sadarbībā ar studentu (Solovjova, 2012). Tieši pasniedzēja pedagoģiskais radošums spēj atrisināt jebkuras vispārīzglītojošās iestādes funkcionēšanas problēmas, nodrošināt sabiedrības prasības pēc augsti kvalificētiem speciālistiem, kuri spēj efektīvi veikt izvirzītos uzdevumus, nestandarti reaģēt uz mūsdienu tehnogēnās sabiedrības izmaiņām (Korotenko, 2014).

Zinātniskiem pētījumiem par radošumu ir daudz aspektu: darbības – kvalitatīvi jauna, neatkārtojama, oriģināla, sabiedriski – vēsturiski unikāla veidošana; procesuālais – kā personības attīstība, tās pašrealizācija materiālo un garīgo vērtību veidošanas procesā (Capok, 2009).

Britu pētnieki S. Das, Y. Dewhurst, D. Gray (2011) apskata radošumu divos līmeņos: pirmais tās līmenis piemīt cilvēciskam domāšanas veidam un praktiskai darbībai, bet otrais saistīts ar zinātniskiem izgudrojumiem u.tml.

Pēc L. S. Vigodskas (2001) domām, radošums tā ir cilvēciska darbība, kura virzīta uz jaunā radīšanu: ārējās pasaules, prāta slēdzienu vai jūtu, kas raksturīgas cilvēkam.

Latvijas Universitātes pētnieces L. Daniela, G. Kraģe u.c. (2012) kreativitāti definē šādi: „Kreativitāte – spēja radīt jaunas idejas, konceptus, metodes, aktivitāšu formas vai sasaisti ar esošajām idejām, konceptiem, metodēm un aktivitātēm jaunā ceļā, jebkurā profesijā un dzīves sfērā”.

Mūsdienu psiholoģiski pedagoģiskā literatūrā jēdziens „pedagoģiskais radošums” tiek skaidrots pavisam neviennozīmīgi. To nosaka kā radošuma pedagoģiju (Andrejevs, 2002), kā īpašu pedagoģiskās zinātnes nozari, kura virzīta personības veidošanās likumsakarību noteikšanai (Šubinskis, 2002).

L. Ruvinskis (1984) noteica radošumu kā skolotāja jauno uzdevumu meklēšanas ceļu, nestandarta paņēmieni izmantošanu darbībā, kā spēju paredzēt, emocionāli pārdzīvot un risināt, pateicoties radošai iztēlei, skolas dzīves problemātiskās situācijās.

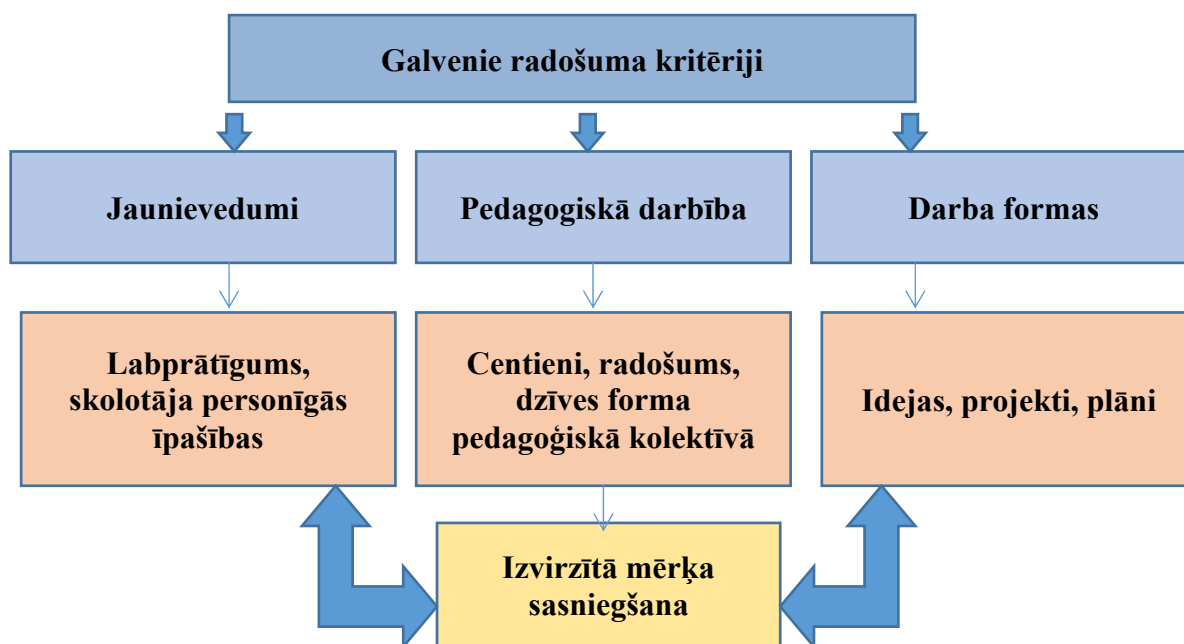
Psiholoģijas doktore R. Bebre (2010) uzskata, ka kreativitāte (ko latviskoti varētu saukt par radošumu) aplūkojama no trim aspektiem: kā personības (individualitātes) īpašība, kā process un kā produkts. Kā personības īpašībai tai ir raksturīga oriģinalitāte, novatorisms, antikonformisms, drosme u.c. Kā procesu to raksturo radoša intuīcija, bagāta fantāzija, diverģentā domāšana, iedvesma, psihe plastiskums, zemapziņas un virsapziņas darbība. Radošu produktu dažādās nozarēs (mākslā, zinātnē, tehnikā u.c.) raksturo novatorisms un sabiedriskais nozīmīgums.

Pēc N. Kičukas (2002) domām, radošums – tas ir svarīgākais mūsdienīgas skolas kvalitatīva skolotāja personības veidošanās kritērijs, kas īstenojas, galvenokārt, sociālā nepieciešamībā strādāt radoši.

Skolotāja darba inovatīvā virzība tiek noteikta pēc pedagoģiskiem inovāciju kritērijiem, pie kuriem tiek attiecināti (Skibickij, Tolstova, Shefel, 2008):

- a) jauninājums, kas dod iespēju noteikt pieredzes jauninājuma līmeni. Izšķir absolūto, lokāli absolūto, nosacīti subjektīvo jauninājuma līmeni;
- b) optimalitāte, kura sekmē augstu rezultātu sasniegšanu ar mazākām izmaksām fizisko un garīgo spēku un laika izmaksām;
- c) rezultativitāte un efektivitāte, kas nozīmē noteiktu pozitīvo rezultātu noturību pasniedzēja darbībā;
- d) iespēja radoši izmantot pieredzi masveida ieciešanai izglītības iestādēs.

Pētījums par profesionālās motivācijas strukturālo komponentu profesionālo - izziņas interesi tika veikts pēc diviem kritērijiem: profesionālā virzība un vērtību orientāciju. Pētījuma rezultāti apkopoti 1. tabulā.

1.attēls. Galvenie radošuma kritēriji
 Figure 1. The main criteria of creativit

K. Gale (2001) skaidro pedagoģisko radošumu, izejot no paša mācību procesa, jo optimālas pedagoģiskās problēmas risināšanas meklēšana, katrā konkrētā pedagoģiskā situācijā vienmēr saistīta ar radošumu.

Skolotāja pedagoģiskais radošums nosakāms kā savstarpējā mācību un audzināšanas subjektu (skolotāja un skolēna) mijiedarbība, kurā tiek ņemtas vērā psiholoģiski pedagoģisko savstarpējo attiecību mijiedarbības specifika un virzīta uz radošas personības veidošanos un skolotāja darbības radošā pedagoģiskā līmeņa paaugstināšanu.

Pedagoģiskās kreativitātes/radošuma attīstība tieši ietekmē studentu profesionālās motivācijas veidošanos un ir būtisks augstākās mācību iestādes konkurētspēju ietekmējošs faktors, kā arī būtisks elements nepārtrauktās profesionālās izglītības integrētas sistēmas tālāku konkurētspēju nodrošināšanā absolventiem darba tirgū. Profesionālās motivācijas veidošanās mūsdienu apstākļos nav iespējama, neizmantojot pedagoģisko jaunradi.

Apmierinātība ar studiju procesu rosina studentus vairāk koncentrēties uz savu uzdevumu veikšanu. Tas, savukārt, paaugstina viņu sociālo aktivitāti un efektīvi ietekmē motivāciju, kas ir pamats radoši motivētu speciālistu sagatavošanā. Tāpēc mērķtiecīga studentu profesionālās motivācijas veidošana, izmantojot pedagoģisko jaunradi, ir viena no augstākās izglītības prioritātēm.

Rezultātu analīze 1.tab., ka vidēji 44.27 % no pirmkursniekiem ir pietiekami plašs interešu loks par studijām un specialitāti, bet šī interese nav saistīta ar praktisko darbību. Kā liecina apsekojumi, procentuāli augstākais rādītājs pēc augstāk minētajiem kritērijiem apliecināja programmas „Uzņēmējdarbības vadība” (47,5 %) studējošie. Šis fakts daļēji skaidrojams ar to, ka šajā programmā iestājas ievērojama daļa vidusskolu absolventi, kuri ir

plānojuši izveidot savu biznesu. Diemžēl apsekojuma dati liecina, ka interese par profesiju IV kursā salīdzinājumā ar I kursu ir samazinājusies 8.6 %, t.i., sastāda tikai 40,27 % no visiem studējošajiem. Tas skaidrojams ar to, ka ideālā pirmkursnieku profesionālā motivācijatika savstarpēji saistīta ar ceturtajā kursā studējošo reālākajiem priekšstatiem par faktisko situāciju uzņēmējdarbībā: uzņēmējdarbības riski, pašfinansējuma vajadzības u.c.

1. tabula. Studentu profesionālās motivācijas apsekojuma rezultāti ISMA (%)
Students' motivation survey ISMA (%)

№	Rādītāji	Studiju programma							
		Uzņēmējdarbības vadība		Uzņēmējdarbība tūrismā		Informācijas sistēmu vadība		Vidēji	
		I	IV	I	IV	I	IV	I	IV
Profesionālā orientācija									
1.	Attieksme pret izvēlēto virzienu, specialitāti	47,5	9,4	43,2	9,8	42,15	11,4	44,27	10,20
2.	Interese citās jomās	13,2	24,2	14,6	21,09	14,9	20,1	14,25	21,8
3.	Interese par uzņēmējdarbību	20,1	26,8	17,1	22,9	16,42	26,32	17,87	25,34
4.	Noturīgas intereses trūkums	13,1	35,1	15,3	32,8	17,68	36,8	15,36	34,9
5.	Izpratne par nākamo profesiju	25,1	76,2	27,3	73,9	27,1	77,3	26,5	75,8

Lai uzlabotu radošo līmeni, ir nepieciešams ne tikai palielināt piedāvātās informācijas apjomu, izmantoto formu un darba metožu skaitu, bet arī radīt ap sevi nosacījumus, kas sistemātiski veicina pašu studentu pašanalīzi, pašattīstību u.tml.

1.tabulas dati rāda, ka tikai vidēji 17.87 % no I kursa un 25,34 % no IV kursa studentiem ir ieinteresē par aktivitātēm uzņēmējdarbības, tūrisma un informācijas sistēmu jomā; 14,23 % (I kurss) un 21,8 % (IV kurss) izrādīja interesi par zināšanām un aktivitātēm citās nozarēs un jomās; 15,36 % no pirmkursniekiem un 34,9 % no bakalaura līmeņa absolventiem nav noturīga interese par profesiju. Izpratni par profesiju nākotnē uzrādīja 26,5 % no I kursa un 75,8 % no IV kursa studentiem. Šie dati norāda uz nepieciešamību pasniedzējiem plašāk izvērst, attīstīt, pilnveidot savu studiju procesa efektivitāti. Galu galā studentu galvenā radošā darbība un intensīva izzīņa, profesionālās intereses izpaužas viņu pašu aktīvā pētnieciskā darbībā, ko izvēloties atbilstošas studiju darba metodes, jānodrošina pasniedzējam.

Pētījuma problēma ir atrast veidus, kā pārvarēt pretrunu starp augošo sabiedrības pieprasījumu pēc radoši aktīva pasniedzēja personības un pasniegšanas stereotīpiem augstākās izglītības sistēmā.

R. Bebre (2010) uzskata, ka personības pašaktualizācija ir profesionāla nepieciešamība skolotājam, jo viņa ietekmē atrodas cilvēki savas personības veidošanās periodā. Tad radoša pedagoga iespaidā skolēni/audzēkņi var pilnvērtīgi attīstīt savu kreativitāti dažādās darbību un izpausmju jomās. Radošas personības ir sabiedrības bagātība, un tās ir iespējams vairot, vispirms jau atraisot un attīstot savu radošumu.

Saturīgas un konstruktīvas izmaiņas, kuras notiek izglītības sistēmā, tai skaitā vispārējās izglītības skolā, kā bāzes šūniņā, nosaka nepieciešamību sagatavot jaunas paaudzes pedagogus, kuri spēj īstenot profesionālo darbību, pamatojoties uz demokrātiskiem un humāniem principiem, realizēt izglītības politiku kā valsts prioritāro funkciju, veidot nākamajās paaudzēs gatavību dzīvei un darbībai mūsdienīgā sabiedrībā.

Secinājumi **Conclusions**

Rakstā ir pamatota radošas pieejas aktualitāte un nepieciešamība studiju kursu pasniegšanā, identificēti galvenie radošuma kritēriji, pamatojoties uz mūsdienu pētījumiem secināts, ka pasniedzēja radoša pieeja studiju procesā būtiski ietekmē studentu motivāciju. Turpmākajos pētījumos nepieciešams pievērst uzmanību jautājumam, kā pārvarēt pretrunu starp sabiedrībā augošo pieprasījumu pēc radoši aktīvām personībām un pasniegšanas stereotipiem augstākajā izglītībā.

Filozofiskās un psiholoģiski pedagoģiskās literatūras analīze ļauj mums īstenot sekojošu pieeju radošas personības noteikšanā. Radoša personība – tā ir kreatīva personība (personība, kurai piemīt iekšēji priekšnoteikumi radošām aktivitātēm), kura ārējo faktoru iespaidā iegūst nepieciešamās cilvēka radošā potenciāla aktualizācijai papildus motīvus, personīgā izglītošanās, spējas, kuras palīdz radošo rezultātu pētīšanai vienā vai vairākos radošās darbības veidos.

Tādējādi, ja pasniedzējs uzstāda mērķi skolēna radošā potenciāla attīstīšanai, viņam jāapgūst tās formas, metodes un pedagoģiskās darbības līdzekļi, kuri palīdz personības kreatīvo īpašību attīstīšanā, kā arī papildus motīvus, personīgās īpašības, spējas, kuras palīdz sekmīgā radošā darbībā. Tas nozīmē, ka arī pašam pedagogam jābūt radošām spējām, jo „labais” ieaudzina „labo”, tas nozīmē, ka arī radošumu attīsta caur radošumu.

Summary

Creative trends in the formation of professional and pedagogical culture of the teacher, including the creation, development and use of pedagogical innovations is a means of updating educational policy with regard to the training of highly qualified personnel. It is Therefore the development of pedagogical creativity is an important condition for successful education. Pedagogical creativity directly affects the development of the student. Furthermore, professional motivation is an important factor for the competitiveness of the institution. Higher vocational training is a fundamental component of an integrated system of

continuing professional education in today's highly competitive job market. The process of developing professional motivation in modern conditions is not possible without the use of pedagogical creativity.

Satisfaction with learning leads students to concentrate more on their studies, while at the same time increasing social activity which also improves motivation. In the context of underdeveloped student abilities, creative teaching can achieve great success improving a student's performance in an education system which formerly did not apply this approach. Therefore, the development of students using pedagogical creativity is one of the priorities of higher education.

Thus, if the teacher aims to develop the potential for creative possibilities of learning, he/she must master the forms, methods and means of teaching activities that ensure the development of creative personality traits, as well as those additional motives, personal qualities and abilities that contribute to a successful artistic career.

The Research challenge is to find ways to overcome the contradiction between society's need for increased creatively influencing the teacher's personality and stereotypes of teaching in higher education.

Literatūra References

- Bebre, R. (2010). *Kreativitāte un skolotāja personība*. Pieejams: http://www.lvasa.lv/bebre_eng.html
- CLASP (2002). *Creative learning and student perspectives. A European Commission, Economic and Science Research Council and Open University research project.* (Milton Keynes, The Open University)
- Craft, A. (2000). *Creativity across the primary curriculum: Framing and developing practice.* London, Routledge.
- Daniela, L., Kraģe, G., Leskovics, J. Nīmante, D. (2012). Projekts kā inovatīvs risinājums izmaiņām augstākajā izglītībā. In: *Proceedings of the International scientific conference SABIEDRĪBA, INTEGRĀCIJA, IZGLĪTĪBA*. Volume I., Rēzeknes Augstskola.
- Das, S., Dewhurst, Y., Gray, D. (2011). A teacher's repertoire: Developing creative pedagogies. *International Journal of Education & the Arts*, 12(15). Retrieved [date] from <http://www.ijea.org/v12n15/>.
- Gala ziņojums par rekomendācijām strukturālo reformu īstenošanai radošās izglītības jomā, atbilstoši līgumam Nr. 9 no 2012. gada 20. Februāra „Sākotnējās ietekmes (Ex-ante) novērtējums strukturālo reformu īstenošanai izglītības politikas jomā, lai veicinātu radošo prasmju apguvi” Izpildītājs: SAFEGE Baltija. 2012. gada 23.jūlijs.
- Gale, K. (2001). Teacher education within post-compulsory education and training: A call for a creative approach. In: *Craft, A., Jeffrey, B. and Liebling, M. (eds.) Creativity in education.* London, Continuum, 103-115.
- Burceva, R., Davidova, J., Kalniņa, D., Lanka, Ē., Mackēviča, L. (2010). *Novitātespedagoģijā profesionālās izglītības skolotājiem*, Rīga (skat. <http://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=12113&chapterid=2685>)
- Solovjova, T. (2012). Practical Implementation of the Competence-based Approach on Innovation-type Lectures. In: *Proceedings of the International scientific Conference SABIEDRĪBA, INTEGRĀCIJA, IZGLĪTĪBA*. Volume I., Rēzeknes Augstskola.
- Андреев, В. (2002). *Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности*. Казань: Издательство Казанского университета.
- Кант, И. (1964). *Сочинения* в 6 т. – М. Т. 3, С. 397.
- Виговский, Л. (2001). *Воображение и творчество*, М. Просвещение.

- Кичук, Н. (2002). *От творчества учителя к творчеству ученика*. Измаил.
- Коротенко, В. (2014). *Мастерство и творчество учителя*. Ріеєjams:
<http://argo1.com.ua/30.htm>
- Платон. (1969). *Сочинения* в 4 т. М. Т. 2.
- Рувинский, Р. (1984). *Самовоспитание личности*. М. Мысль.
- Спиноза, В. (1957). *Избранные произведения* в 2 т. М., Т. 1.
- Чапок, В. (2009). *Творчество: Философский аспект проблемы*. Кишинев: Штиинца.
- Шубинский, В. (2003). *Педагогика творчества учащихся*. М. Просвещение.